

خامنه‌ای برای ازسرگیری تعهدات هسته‌ای ایران شرط می‌گذارد

به قلم مهدی خلجی (/fa/experts/mhdy-khljy-0/)

۱۲ فوریه ۲۰۲۱

همچنین دست‌یافتنی به

/ (English (/policy-analysis/khamenei-sets-conditions-iran-resume-its-nuclear-commitments

العربية (/ar/policy-analysis/khamnyy-yd-shrwtaan-mqabl-mwafqt-ayran-ly-astynaf-altzamatha-alnwwyt/)

درباره نویسنده

مهدی خلجی (/fa/experts/mhdy-khljy-0/)

مهدی خلجی عضو ارشد و هموند پژوهشی خانواده لیبتسکی در انستیتو واشنگتن پژوهشگر تشیع فلسفه و کارشناس سیاست ایران

تحلیل کوتاه

رهبر ایران با تعیین پیش‌شرطی که می‌داند واشنگتن فعلاً برآورده نخواهد کرد بار دیگر عدم تمایل خود را به بازگشت کامل به برجام یادآوری می‌کند دست‌کم تا پس از آن که دوره تصدی رئیس‌جمهور روحانی در ماه آگوست به پایان برسد

علی خامنه‌ای در ۷ فوریه در یکی از محدود سخنرانی‌های حضوری خود از شروع همه‌گیری کرونا اظهار داشت که ایران در صورتی به تعهدات هسته‌ای خود در قالب برجام باز خواهد گشت که «آمریکا همه تحریم‌ها را لغو کند». او که در جمع شماری از فرماندهان نیروی

هوایی (-/https://www.irna.ir/news/84220715/%D8%A7%DA%AF%D8%B1-%D9%87%D9%85%D9%87-%D8%AA%D8%AD%D8%B1%DB%8C%D9%85-%D9%87%D8%A7-%D8%B1%D8%A7-%D8%AF%D8%B1-%D8%B9%D9%85%D9%84-%D8%A8%D8%B1%D8%AF%D8%A7%D8%B1%D9%86%D8%AF-%D8%A8%D9%87-%D8%AA%D8%B9%D9%87%D8%AF%D8%A7%D8%AA-%D8%A8%D8%B1%D8%AC%D8%A7%D9%85%DB%8C-%D8%A8%D8%B1%D9%85%DB%8C-%DA%AF%D8%B1%D8%AF%DB%8C%D9%85

صراحت کامل مطرح ساخت: «اگر می‌خواهند ایران به تعهدات برجامی برگردد آمریکا بایستی تحریم‌ها را کلاً در عمل و نه با زبان لغو کند و ما بعد راستی‌آزمایی کنیم و ببینیم که درست تحریم‌ها لغو شده آن وقت به تعهدات برجامی برمی‌گردیم... این سیاست قطعی و غیرقابل برگشت جمهوری اسلامی است و مورد اتفاق مسئولان کشور هم هست» او همچنین در پاسخ به اظهارات پرزیدنت بایدن در س.بی.اس نیوز در همان روز گفت: «آمریکایی‌ها و اروپایی‌ها حق هیچ‌گونه شرط‌گذاری ندارند زیرا تعهدات برجامی خود را نقض کردند و آن طرفی که باید شرط بگذارد جمهوری اسلامی است زیرا به تعهدات خود [در قبال برجام] پایبند بود.»

این سخنرانی در چهل‌ودومین سالگرد یک رویداد مهم در انقلاب ۱۹۷۹ ایراد شد: رویگردانی افسران نیروی هوایی و دیگر پرسنل نظامی مهم (از شاه) و دیدارشان با آیت‌الله خمینی که نقشی محوری در سقوط دولت شاه داشت. خامنه‌ای تحول آن روز را با وضعیت هسته‌ای امروز مقایسه کرد و با سرزنش دولت کارتر به‌خاطر «خطای محاسباتی عجیب در آن زمان در ارزیابی شرایط کشور و مردم» بر دو نکته تأکید کرد: (۱) این‌که با گذشت چهار دهه از آن زمان خطای محاسباتی آمریکا در قبال ایران ادامه دارد و (۲) این‌که این خطاهای محاسباتی محدود به دولت‌های جمهوریخواه نبوده است بلکه دموکرات‌ها هم چنین خطاهایی مرتکب شده‌اند.

سپس خامنه‌ای «شاهدی» تاریخی از تداوم اشتباهات مفروض آمریکا ارائه کرد و با اشاره به اعتراضات جنبش سبز پس از انتخابات

دستکاری شده ریاست جمهوری ۲۰۰۹/۱۳۸۸ اظهار داشت: «یک نمونه از این خطای محاسباتی در فتنه ۸۸ بود که رییس جمهور دموکرات آمریکا به خیال آن که کار [جمهوری اسلامی] را تمام خواهد کرد رسماً از فتنه حمایت کرد.» خامنه‌ای همچنین «تحریم‌های بی‌سابقه با هدف از پا درآوردن ایران» را در سال‌های اخیر کم‌اهمیت جلوه داد و سپس به پیش‌بینی تغییر رژیم از سوی جان بولتون در ۲۰۱۷ درست چند ماه پیش از آن که به‌عنوان مشاور امنیت ملی پرزیدنت ترامپ منصوب شود اشاره کرد: «یکی از همان احمق‌های درجه یک دو سال پیش گفته بود که «شب سال نو ۲۰۱۹ را در تهران جشن می‌گیریم». حالا آن شخص خودش به زباله‌دان تاریخ رفته و رئیس او هم با لگد از کاخ سفید اخراج شده اما جمهوری اسلامی ایران به لطف خداوند سربلند ایستاده است.»

علاوه بر این رهبر ایران سپس به مقامات کشور توصیه کرد که مرعوب «قدرت دشمن» نشوند سخنانی که به طور خاص متوجه «افرادی» بود که «در خصوص توانایی‌های آمریکا» و دیگر قدرت‌ها «ارزیابی‌های غیرواقعی دارند». از دیدگاه او «حوادث فضاحت‌بار اخیر» در آمریکا به روشنی «افول آبرو و قدرت و انتظام اجتماعی آمریکا» را نشان می‌دهد.

برخی ناظران انتظار داشتند خامنه‌ای از جایگزینی بایدن به جای ترامپ استقبال کند چون بایدن قبلاً قول داده بود به توافق هسته‌ای برگردد اما او با امتناع از بازگشت ایران به تعهدات برجام تا وقتی که آمریکا «همه» تحریم‌ها را لغو کند چه بسا این ناظران خوش‌بین را غافلگیر کرده باشد. امید به این که تهران نگرش خود را در قبال واشنگتن عوض کند و یور جدیدی از مذاکرات را آغاز کند

<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/coming-iran-nuclear-talks-openings-and-obstacles>) از سوی حسن روحانی رئیس‌جمهور ایران نیز تقویت شده بود به ویژه پس از این اظهارات او در ۱۱ نوامبر که گفت: «ایران از هر فرصتی برای لغو تحریم‌های آمریکا استقبال می‌کند... ما احساس می‌کنیم فضا برای روابط نزدیک‌تر و تعامل [با آمریکا] آماده‌تر شده است» اشکال رژیم رو به پایان... این بود که خیلی آشنا به سیاست بین‌الملل نبودند و [دولت ترامپ] تقریباً جری دیدگاه‌های تندروهای داخلی و رژیم صهیونیستی بودند.» روحانی همچنین اظهار امیدواری کرد که دولت بایدن با نزدیک‌تر شدن به موضع ایران اختلافات بین مواضع دو کشور را کاهش دهد.

پیامدها برای سیاست‌گذاری ایران و آمریکا

تصمیم خامنه‌ای مبنی بر تعیین پیش‌شرط‌های غیرممکن برای بازگشت ایران به برجام تا حدی ناشی از عدم تمایل او به دستیابی به پیشرفت‌های بزرگ در روابط دوجانبه پیش از پایان دوره ریاست جمهوری روحانی در ماه آگوست است. این نگرش با تلاش‌های قدیمی او برای ضعیف نگه‌داشتن نهادهای دموکراتیک کشور و حفظ کنترل بر رهبران منتخب همسو است و نیز پیشگیری از تهاجم اجتماعی-اقتصادی غرب که از دید او بزرگ‌ترین تهدید علیه رژیم اوست (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/irans-2021-presidential-vote-and-tightening-regime-control>). خامنه‌ای برای این منظور مکرراً ناراضی و بی‌اعتمادی خود را نسبت به سیاست خارجی روحانی در کل و به‌خصوص مذاکره‌کنندگان هسته‌ای او بیان کرده است.

در جبهه سیاست خارجی خامنه‌ای در همین ماه با فرستادن محمدباقر قالیباف رئیس مجلس به مسکو به‌عنوان فرستاده ویژه خود برای ارسال پیامی محرمانه به پرزیدنت پوتین بی‌اعتمادی خود را به روحانی نشان داد. گرچه پوتین از ملاقات با قالیباف امتناع کرد این حرکت همسو با یکی از اهداف اصلی خامنه‌ای بود: بی‌اعتبارکردن رئیس‌جمهور در حال رفت و رئیس‌جمهور بالقوه بعدی خود. روحانی مجاز نیست برای یک دوره دیگر در انتخابات ریاست‌جمهوری ماه ژوئن نامزد شود و اگر قالیباف شرکت کند و برنده شود خامنه‌ای نمی‌خواهد او هم به‌عنوان یک رئیس‌جمهور نیرومند ظاهر شود. حتی اگر رهبر مجبور شود برای اطمینان از برنده شدن قالیباف حمایت خود را از نامزدی او نشان دهد.

در جبهه هسته‌ای خامنه‌ای از روز اول صراحتاً منتقد برجام بود و بانیان آمریکایی و ایرانی آن را یکسان سرزنش می‌کردند و همچنین به تندروها در مجلس و جاهای دیگر چراغ سبز نشان داد تا مدام سابقه هسته‌ای روحانی را بی‌اعتبار کنند و دستاوردهای او را کم‌اهمیت جلوه دهند از جمله از طریق رادیو و تلویزیون دولتی.

با توجه به همه این حرکت‌ها رهبر ایران ظاهراً قصد دارد مانع از این شود که روحانی در مدت باقی‌مانده از دوره تصدی خود نقش سیاسی معناداری بازی کند. این موضع نشان می‌دهد تا وقتی جانشین روحانی کار خود را شروع کند و تیم هسته‌ای جدیدی تشکیل دهد تیمی که کاملاً وفادار به خامنه‌ای و مصمم به اجرای مقاصد و دستورات او (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/irans-flexible-fatwa-how-expediency-shapes-nuclear-decisionmaking>) باشد تهران وارد مذاکرات جدی با آمریکا نخواهد شد. از این رو مقامات آمریکایی نباید اظهارات مکرر روحانی و محمدجواد ظریف وزیر خارجه را با وجود آن که همه اقدامات گذشته و اظهارات خوش‌بینانه اخیرشان را خامنه‌ای از قبل تایید کرده جدی بگیرند. ظریف در مصاحبه‌ای با روزنامه اعتماد (<https://iranintl.com/%D8%A7%D9%8A%D8%B1%D8%A7%D9%86/%D8%B8%D8%B1%DB%8C%D9%81->)

[%D8%B5%D9%81%D8%B1-%D8%AF%D8%B1%D8%B5%D8%AF-%D8%B3%DB%8C%D8%A7%D8%B3%D8%AA-%D8%AE%D8%A7%D8%B1%D8%AC%DB%8C-%D8%AF%D8%B3%D8%AA-%D9%85%D9%86-](#)

در تمام کشورها همین‌طور است و وزرای خارجه مجری سیاست خارجی اند نه تعیین‌کننده آن... من در تدوین سیاست‌های برجام نقش بیشتری داشتم در تدوین سیاست‌های منطقه‌ای نقش محدودتری داشتم». او همچنین مدعی شد که مثل هر دیپلمات دیگری گاهی سیاست‌هایی را اجرا می‌کند که خودش قبول ندارد.

صرف‌نظر از مانور سیاسی داخلی خامنهای احتمالاً به این هم امید بسته است که تاخیر در مذاکرات با دولت بایدن و/یا بازگشت به برجام اهرم فشار ایران را تقویت می‌کند و غرب را نسبت به پیشرفت هسته‌ای ایران (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/deciphering-irans-latest-nuclear-messaging>) درمانده‌تر و نگران‌تر خواهد کرد و این باعث می‌شود مقامات آمریکایی از تلاش برای افزودن مسائل دیگر (مثل برنامه موشکی (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/missile-defense>)) به دستور کار مذاکرات منصرف شوند. به عبارت دیگر به نظر می‌رسد رهبر ایران با شکیبایی زمینه را در هر دو طرف آماده می‌کند: انتظار برای انتصاب یک تیم مذاکره‌سختگیرتر از سوی جانشین روحانی و معلق نگه‌داشتن مذاکره‌کنندگان آمریکایی تا زمانی که از توقعات‌شان بکاهند و آمادگی بیشتری برای اعطای امتیازات شتابزده داشته باشند.

مهدی خلجی هموند خانواده لیبیتسکی در انستیتو واشنگتن است.

RECOMMENDED

BRIEF ANALYSIS

Iran Takes Next Steps on Rocket Technology

فوریه ۲۰۲۲ ۱۱

Farzin Nadimi

[\(/policy-analysis/iran-takes-next-steps-rocket-technology\)](#)

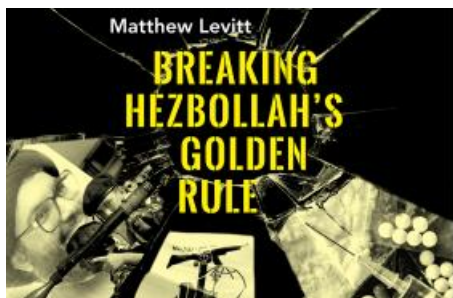
BRIEF ANALYSIS

Saudi Arabia Adjusts Its History, Diminishing the Role of Wahhabism

فوریه ۲۰۲۲ ۱۱

◆
Simon Henderson

(/policy-analysis/saudi-arabia-adjusts-its-history-diminishing-role-wahhabism)

ARTICLES & TESTIMONY

Podcast: Breaking Hezbollah's Golden Rule

فوریہ ۲۰۲۲

◆
Matthew Levitt

(/policy-analysis/podcast-breaking-hezbollahs-golden-rule)

TOPICS

(/policy-analysis/mn-ashah/) منع اشاعہ

(/policy-analysis/rb-w-aslam-syasy/) عرب و اسلام سیاسی

REGIONS & COUNTRIES

(/policy-analysis/ayran/) ایران